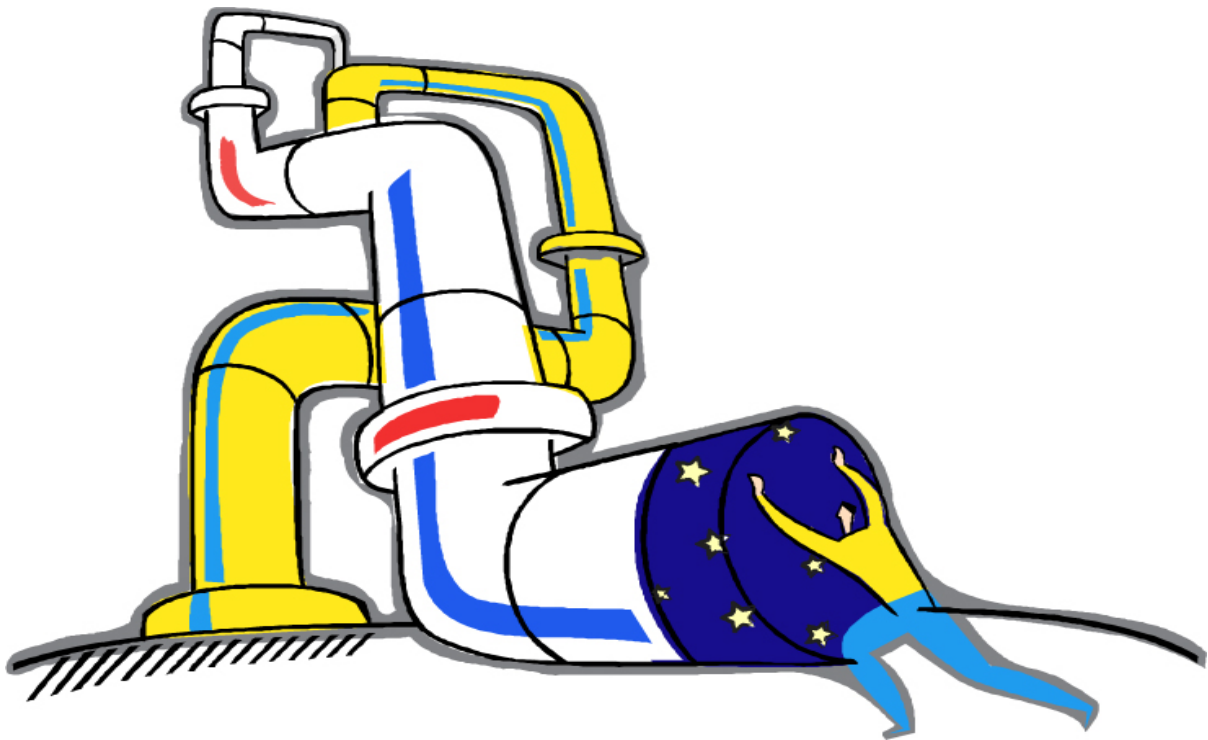

ГРОМАДСЬКА ЕКСПЕРТНА РАДА
ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ЧАСТИНІ КОМПЕТУ
З ПИТАНЬ СПІВРОБІТНИЦТВА
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

ГАЗОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ТА РОСІЙСЬКИЙ ЧИННИК

Київ 2011

ГАЗОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ТА РОСІЙСЬКИЙ ЧИННИК

Аналітична записка

Ільдар Газізуллін, Ларіон Лозовий

Міжнародний центр перспективних досліджень

Автори вдячні Ганні Стахєєвій за допомогу під час проведення дослідження, а також Дмитру Науменко та Михайлу Гончару за надані коментарі.

Літературне редагування: Надія Цісик.

Ця аналітична записка виконана експертами «Платформи аналізу євроінтеграційної політики України» в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ» (UNITER), що виконується Радою в Україні за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та Міжнародного фонду «Відродження».

Проведення цього дослідження для аналітичної записки стало можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID).

Зміст аналітичної записки є винятковою відповідальністю «Платформи аналізу євроінтеграційної політики України» та не обов'язково відображає точку зору USAID, Рад, Фонду «Відродження» або уряду США.

Забороняється відтворення та використання будь-якої частини цього дослідження у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювання чи використання в будь-який інший спосіб без відповідного посилання на оригінальне джерело.

ЗМІСТ

I. Європейський вибір України в розвитку енергетичного сектору... - 2 -	
Вимоги ЄС щодо реформування газового ринку України..... - 3 -	
Наслідки інтеграції України до енергетичного простору ЄС - 3 -	
Небезпека Третього пакета для України - 4 -	
Реструктуризація – не аргумент - 5 -	
Наслідки відкладання реформи НАК «Нафтогаз України» - 5 -	
Які вимоги ЄС щодо газового ринку виконує Україна - 6 -	
Досвід імплементації Третього пакета в Європі..... - 7 -	
Третій енергетичний пакет: загроза для Росії? - 8 -	
II. Варіанти переформатування газового ринку України - 10 -	
III. Напрями подальших дій..... - 12 -	
Додаток 1. Схема побудови газового ринку України..... - 13 -	

ГОЛОВНЕ

Україна має слабку позицію в газових переговорах з Росією. Висока енергоємність української економіки, державна політика субсидування населення та житлово-комунального господарства (ЖКГ), непрозорість газового сектору – основні причини такої ситуації. Після газового конфлікту 2009 року так і не досягнуто практичних результатів у реформуванні енергетичного сектору та диверсифікації структури енергетичного балансу. Через незадовільний фінансовий стан енергетичного сектору Україна й зараз змушена поступатися інтересам Росії для отримання нижчих цін на імпортований газ.

Нині жоден з основних сценаріїв співпраці з Росією чи ЄС не є повністю прийнятним для Києва. Українська влада прагне уникнути політичних ризиків монополізації ринку ВАТ «Газпром» через збільшення частки російських активів у секторі, з одного боку, і різкого підвищення цін для споживачів внаслідок лібералізації газового ринку – з іншого.

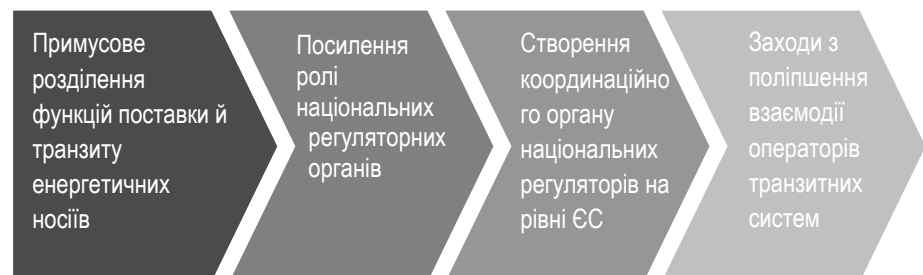
Оптимальним варіантом для Києва може бути запровадження європейських принципів регулювання газового ринку, що зробить збільшення частки російських чи інших компаній на ньому не таким ризиковим, оскільки останні будуть змушені конкурувати з іншими, наприклад європейськими, газовими компаніями. Такий варіант відповідає інтересам внутрішніх виробників, споживачів і постачальників газу в довгостроковій перспективі. Утім, остаточне рішення газового питання залежатиме від результатів домовленостей між Москвою та Брюсселем про наслідки запровадження Третього енергетичного пакета для активів Газпрому в Євросоюзі.

I. Європейський вибір України в розвитку енергетичного сектору

Після ратифікації Протоколу приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства у грудні 2010 року Україна перетворилася зі спостерігача на повноправного члена цієї європейської організації. Учасницями Європейського Енергетичного Співтовариства (далі – ЕнС), крім 27 держав-членів ЄС, є вісім балканських країн, а також Молдова. Вхідження України до цієї когорти має дати новий імпульс низці реформ, зокрема у нафтогазовому та електроенергетичному секторах, а також у сфері охорони довкілля. Для цього Україна зобов'язалася виконувати положення Директив ЄС, що регулюють правила ринкової конкуренції, встановлюють нормативи діяльності підприємств енергетики та ін. Ці норми *acquis communautaire* вже частково відображено в національному законодавстві, зокрема у Законі «Про засади функціонування ринку природного газу».

На Україну як члена ЕнС автоматично поширюється дія нових «пакетних ініціатив» Європейської Комісії, зокрема Третього енергетичного пакета, який передбачає подальшу лібералізацію енергетичних ринків. Третій пакет має на меті зупинити практику нерівних конкурентних умов і завищених цін, що виникають унаслідок існування вертикально-інтегрованих компаній, які здійснюють і постачання, і транспортування (транзит) енергії як власники транзитних мереж.

До ключових заходів Третього пакета, покликаних усунути ці вади, належать:

Вимоги ЄС щодо реформування газового ринку України

Статутні положення Договору про заснування Енергетичного Співтовариства¹, членом якого є Україна, потребують періодичної адаптації Договору до еволюційних змін у внутрішньому законодавстві ЄС. Адаптація Директив Третього енергетичного пакета ЄС країнами-членами Енергетичного Співтовариства майже напевно відбудеться 6 жовтня 2011 року на міністерському саміті у Кишиневі² (адаптація відбувається майже з дворічною затримкою, зокрема через проблеми з імплементацією Другого пакета). Україна вже підтвердила готовність виконувати Третій енергетичний пакет за умови надання обґрунтованих перехідних періодів і фінансової допомоги³.

Основна вимога Третього енергетичного пакета ЄС – розукрупнення вертикально інтегрованих підприємств, таких як НАК «Нафтогаз України». ЄС має на меті поставити в однакові умови менші компанії-конкуренти і полегшити входження нових гравців на ринок, лібералізуючи ціни на енергоносії (що може означати і збільшення, і зменшення цін залежно від рівня цін на ринку до лібералізації). ЄС намагається не допустити перехресного субсидування між підприємствами з видобутку, постачання та розподілу газу, що може перешкодити доступу сторонніх компаній до мережі⁴.

Водночас власникам мереж не загрожує повне і примусове «відчуження власності» – за ними залишається право зберігати частину пакета акцій відповідних транзитних (розподільчих) підприємств за умови, що він не буде контрольним⁵. Принциповою вимогою є не форма власності, а незалежність процесу прийняття рішень операторами мереж від позицій компаній-постачальників газу.

Наслідки інтеграції України до енергетичного простору ЄС

Метою реформи газового ринку має стати захист інтересів споживачів і постачальників газу. Україна може це зробити, виконавши взяті зобов'язання перед ЄнС, зокрема вимог Третього енергетичного пакета ЄС.

Основна вимога Третього енергетичного пакета ЄС – розукрупнення вертикально інтегрованих підприємств

¹ Державами-учасницями Договору про заснування Енергетичного Співтовариства є ЄС, вісім балканських країн, а також Молдова і Україна. Грузія, Норвегія та Туреччина мають статус спостерігачів.

² <http://www.argusmedia.com/News/Article?id=765644>

³ <http://ukrproject.gov.ua/news/ukraina-gotova-priednatisya-do-tretogo-energetichnogo-paketu-%D1%94s>

⁴ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/176>

⁵ <http://www.eubusiness.com/topics/energy/energy-market.02>

Передбачені ними структурні перетворення газового ринку, передусім розукрупнення «Нафтогазу», якісно підвищать його прозорість і рівень конкуренції на ньому. Головні вигоди для енергетичного сектору України в майбутньому:

- Промислові споживачі газу матимуть можливість оперативно й без загрози фінансових санкцій **змінювати постачальника**, що зменшить їхню залежність від довгострокових контрактів.
- Виконання вимог про **надання** всієї необхідної **інформації** (як-от обсягів газу, що залишається у сховищах постачальника) полегшить процес закупівель промисловими споживачами газу та підвищить прозорість поставок енергоносіїв.
- **Формування цін** на конкурентніших засадах у середньостроковій перспективі дасть змогу уникнути штучного завищення⁶ їх чи заниження, зокрема й для споживачів побутового сектору.
- Демоніполізація транзитних активів сприятиме **надходженню інвестицій** у енергетичну інфраструктуру внаслідок зміни форми управління цими активами.
- Посилення єдиного регуляторного органу (Національної комісії регулювання електроенергетики) підвищить **незалежність** цієї ключової структури **від бізнесових інтересів** і політичних впливів.

Метою реформи газового ринку має стати захист інтересів споживачів і постачальників газу

Небезпека Третього пакета для України

Одна з основних перешкод для здійснення реформи газового сектору – небажання Києва допускати різке зростання цін на газ для населення. Традиційна для України схема субсидування збиткового сектору споживання газу (передусім побутового) за рахунок прибутків від транзиту може бути ліквідована.

Поширення дії Пакета на країни Енергетичного Співтовариства здатне зменшити стратегічну роль газотранспортних систем країн-транзитерів. Третій енергетичний пакет є інструментом, розробленим з урахуванням інтересів держав-членів ЄС, які є споживачами великих обсягів газу, а не потреб країн-транзитерів, як-от Україна.

Таким чином, скасування транзитної монополії однієї компанії і відкриття доступу третіх країн до активів газотранспортної системи (далі – ГТС) може пришвидшити втрату Україною ролі транзитної наддержави.

⁶ За даними статистичного бюро Eurostat, ціни на лібералізованих у такий спосіб ринках держав-членів ЄС зросли з 1998 року лише на 6%, тимчасом як в інших країнах – на третину. Див.: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20080513STO28753&language=EN>

Лібералізація газового ринку України може також погіршити відносини з Росією, яка вбачає в ній загрозу для своїх інтересів. Адже однією з основних умов для перегляду контракту російська сторона називає злиття «Газпрому» з «Нафтогазом». Проте без нормалізації відносин з Москвою Києву буде важко поліпшити умови договору: так, Україна вимагає знизити ціну імпорту майже вдвічі і надати гарантії щодо обсягів транзиту газу.

Реструктуризація – не аргумент

Реструктуризація НАК «Нафтогаз України» – розділення її на окремі компанії за видами діяльності згідно з вимогами Третього енергетичного пакета ЄС – стала предметом дискусій і напруженості відносин між Україною та Росією. Українська сторона використовує її як аргумент для перегляду умов газової угоди 2009 року, а російська стурбована тим, що Україна може не виконати свої зобов'язання.

Такі аргументи України і побоювання Росії безпідставні.

Реструктуризація «Нафтогазу» не є достатньою підставою для перегляду договору та не має впливати на виконання зобов'язань перед «Газпромом». З юридичного погляду, зміна або розірвання договору допускається лише на умовах, передбачених договором і за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Відповідні положення контракту⁷ є також гарантією того, що в разі будь-якої реорганізації чи ліквідації «Нафтогазу» українська сторона виконає всі її зобов'язання.

Питання реструктуризації «Нафтогазу» не може бути ситуативним аргументом у переговорах, адже, це – важливий етап реформування газового ринку. Для перегляду контракту з Росією Києву необхідно знайти аргументи, що враховуватимуть інтереси Москви, але не перешкоджатимуть реформуванню енергетичного сектору.

Наслідки відкладання реформи НАК «Нафтогаз України»

Наявна структура організації внутрішнього газового ринку України (див. *Додаток 1*) малоефективна. Державний холдинг НАК «Нафтогаз України», який є домінантною компанією на ринку, не здатний забезпечити баланс інтересів споживачів, виробників, внутрішніх постачальників газу та міжнародних партнерів України.

**Реструктуризація
НАК «Нафтогаз України» - не
підстава для перегляду
газових угод між Україною та
Росією**

⁷ У самому тексті контракту, а саме в ст. 4.4, прямо передбачено, що перегляд умов контракту, зокрема ціни, є можливий лише за умови, якщо сторона належним чином доведе, що обставини на ринку паливно-енергетичних товарів суттєво змінилися порівняно з тим, що сторони обґрунтовано очікували під час укладення контракту і контрактна ціна не відтворює рівня цін на ринку. Навіть більше, стаття 9.6 контракту вказує, що: «У випадку зміни організаційно-правової форми та/або злиття та/або іншого перетворення однієї із сторін і, внаслідок цього, передачі прав та обов'язків згідно з контрактом відповідній структурі, зазначена сторона зобов'язана належним чином забезпечити правонаступництво».

Низька ефективність роботи компанії призводить до таких наслідків:

- **Збільшення дефіциту державного бюджету**

Бюджетні дотації «Нафтогазу» (близько 10 млрд грн щороку) – головний фактор (після дефіциту Пенсійного фонду), що збільшує дефіцит бюджету і зумовлює зростання державного боргу.

- **Зниження рівня довіри та відсутність співпраці**

ЄС і Росія дедалі частіше виказують своє занепокоєння надійністю ГТС через сумніви в тому, що Україна вкладає належні кошти в її модернізацію. Так, переважно невдалий досвід співпраці міжнародних партнерів з Києвом у газовому секторі став одним з аргументів на користь Північного потоку.

- **Зменшення видобутку газу**

Тенденція падіння видобутку газу в Україні частково пояснюється фінансовими проблемами «Нафтогазу», які, своєю чергою впливають на недостатні інвестиції в розвідку та освоєння нових родовищ. Донедавна обмежене залучення інших компаній (інвесторів) у видобування вуглеводнів також не сприяли зростанню обсягів видобутку українського газу. Існують і сумніви в успішній реалізації міжнародних проектів компанії з видобутку газу, наприклад, у Лівії чи Росії.

Фінансові проблеми «Нафтогазу» спричинені тим, що компанія змушена продавати газ населенню та компаніям ЖКГ за цінами, у кілька разів нижчими за ціну імпортованого газу. **Така політика вимиває доходи компанії від транзиту і обмежує її інвестиційні можливості**, адже газу вітчизняного видобутку не вистачає на забезпечення всіх потреб населення в газі і теплі⁸. За існування цієї схеми Україна не здатна швидко поліпшити фінансовий стан підприємств газового сектору і таким чином потребує залучення зовнішніх інвестицій та зниження цін на імпортований газ.

Які вимоги ЄС щодо газового ринку виконує Україна

Стан у відповідненні українського законодавства до європейських нормативно-правових актів у газовій сфері (Директива 2003/55/ЄС, Директива 2004/67/ЄС, Регламент 1775/2005) незалежні експерти і представники влади оцінюють як задовільний.

⁸ У країні видобувають близько 20 млрд куб. м газу. Водночас населення споживає близько 18 млрд куб. м газу, а житлово-комунальний сектор (ціни на газ для якого також субсидуються) – близько 11 млрд куб. м газу.

Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» розроблено «із врахуванням досвіду функціонування ринку природного газу в розвинених країнах»⁹, тобто фактично змодельовано на основі цих директив і регламенту ЄС. Хоча закон містить низку неузгодженостей з положеннями європейських директив (зокрема про захист прав споживачів і доступ до інформації та вимоги про обов'язковий продаж газу внутрішнього видобутку населенню через державну компанію), загальна відповідність ключовій вимозі відокремлення постачання, транспортування та розподілу енергоресурсів (unbundling) оцінено як високу¹⁰.

Імплементация необхідних реформ задля забезпечення належного рівня конкуренції, доступу третіх сторін, посилення національного регулятора та ін. фактично ще залишається попереду. Так, потрібною є подальша гармонізація з іншими чинними законами України, зокрема «Про природні монополії», «Про інформацію» та «Про ліцензування», а також корекція відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Проте головними ризиками для України щодо імплементации зобов'язань перед ЕнС залишаються обмежені часові рамки та необхідність інвестувати великі кошти в оновлення генеруючих і розподільчих потужностей. До того ж (на третій квартал 2011 року) реформа енергетичного сектору суттєво відстає від графіка виконання Програми економічних реформ Президента.

Досвід імплементации Третього пакета в Європі: спротив зсередини

Переважна більшість держав-членів ЄС скептично поставилася до перспективи повного розукрупнення вертикально-інтегрованих компаній і пошуку нових власників для транспортних активів. Історично на найбільших енергетичних ринках Європи, особливо Німеччини та Франції, домінують монополії, що об'єднують функції видобутку, постачання і транспортування енергоносіїв. Лише такі міжнародні компанії, як Shell та ExxonMobil, спромоглися на продаж усіх своїх транспортних мереж в ЄС, ставши активними лобістами таких перетворень на ринку.

Більшість «домашніх» гравців натомість обрали обхідні варіанти виконання вимог енергетичних пакетів ЄС, здійснюючи так зване юридичне розукрупнення. У цьому випадку під компанію-транзитера створювалась окрема юридична особа, що формально була відокремлена від основного конгломерату, але фактично залишалася на фінансовому балансі постачальника.

Лише 7 європейських держав виконали вимоги Третього пакета в національному законодавстві

⁹ Звіт про діяльність Національної комісії регулювання електроенергетики за проектом Twinning.

¹⁰ Див. Звіт, підготовлений консультантами (AF-MERCADOS EMI, PIERCE ATWOOD, IMEPOWER) для Мінпаливенерго 2011 року.

Очевидно, такі компанії-транзитери продовжували надавати привілеї в доступі до мереж окремим постачальникам.

Це змусило Європейську Комісію передбачити в межах Третього пакета компромісні механізми для здійснення розукрупнення: призначення незалежного системного оператора (ISO – Independent System Operator) або незалежного транзитного оператора (ITO – Independent Transit Operator), які мають діяти під наглядом спеціальних органів¹¹.

Утім, група спротиву лібералізації енергетичних ринків залишається сильною – з усіх держав-членів ЄС лише сім (Австрія, Греція, Данія, Італія, Португалія, Франція, Чехія) наразі спромоглися виконати вимоги Третього пакета в національному законодавстві¹².

Третій енергетичний пакет: загроза для Росії?

Російська Федерація негативно сприймає вплив Третього енергетичного пакета на відносини з довгостроковими партнерами Газпрому, зокрема з Україною. Розширення меж європейського енергетичного простору і входження до нього України викликало побоювання в Росії, що вона буде змушена продавати газ країнам ЄС на кордоні із нашою державою. На думку низки російських експертів, Третій енергетичний пакет також може поставити під сумнів чинні довгострокові контракти з державами-членами ЄС чи взагалі унеможливити довгострокові контракти на поставку і транзит енергоносіїв.

Тиск на газовому ринку постачальниками зрідженого природного газу, а також перспектива побудови терміналів з переробки зрідженого газу вже загрожує Газпрому втратою його домінантного становища в регіоні. Партнери «Газпрому» виступатимуть за використання в нових контрактах таких механізмів тарифоутворення, що зменшують розрив між «довгостроковими» цінами на російський газ і спотовими цінами. Україна не лише як важлива транзитна країна, а і як один з найбільших ринків збуту газу для Росії також може використати ці аргументи.

Таким чином, реакція Росії на лібералізацію газового ринку не є абсолютно безпідставною. Попри запевнення Європейської Комісії у відсутності дискримінаційних положень проти будь-яких третіх країн, одне з ключових положень Третього пакета (ст. 11 Директиви 2009/73/ЄС) в експертному середовищі охрестили «антигазпромівським пунктом».

Воно вимагає, щоб продаж будь-яких транзитних активів компаніям з-поза ЄС-27 відбувався тільки зі згоди національних регуляторних органів¹³.

«Антигазпромівським пунктом» назвали експерти одне з ключових положень Третього пакета

¹¹ Докладніше див. <http://www.energypolicyblog.com/2009/05/17/unbundling-under-the-third-energy-package/>.

¹² <http://www.kslaw.com/library/newsletters/EnergyNewsletter/2011/August/article1.html>

¹³ Докладніше див.: http://www.nccr-trade.org/fileadmin/user_upload/nccr-trade.ch/wp5/Access%20to%20gasgrids.pdf

Держави-члени ЄС прагнуть убезпечити себе від «литовського сценарію» – коли «Газпром», головний співвласник провідного вертикально-інтегрованого холдингу «Lietuvos Dujos», диктує цінову політику, за якою Литва закупає газ за цінами, втричі вищими за деякі інші країни ЄС¹⁴. Литва також відзначилась як один з найактивніших прихильників Третього пакета, зокрема розмежування послуг з транспортування та постачання природного газу.

¹⁴ <http://www.geopolitika.lt/?artc=4561>

II. Варіанти переформатування газового ринку України

Тристоронній консорціум з управління ГТС з Росією та ЄС найчастіше називають компромісом у забезпеченні інтересів усіх сторін. Залежно від конфігурації він може мати різні наслідки для стану внутрішнього ринку газу та виконання міжнародних зобов'язань України. Водночас за будь-якого варіанта на Україну неминуче чекатиме зменшення геополітичного значення та транзитних доходів, а також підвищення внутрішніх цін на газ для населення.

Зокрема є такі варіанти співпраці сторін з управління ГТС:

Варіант 1. «Білоруський» сценарій: поглинання «Нафтогазу» «Газпромом»

За цього варіанта «Газпром» контролюватиме (володітиме) газотранспортною системою на неререформованому ринку країни.

Теоретично цей варіант може мати **позитивні переваги у короткостроковій перспективі**: отримання суттєвого дисконту на ціни імпортованого газу впродовж найближчих кількох років. Головні мінуси: порушення Україною своїх зобов'язань по ЕнС і Третьюму пакету, збільшення політичного впливу Москви на Київ і менші стимули для впровадження заходів з енергоефективності.

У середньостроковій перспективі вплив сценарію переважно негативний: монополізація внутрішнього газового ринку Росією та поступове збільшення імпорتنих цін на газ. Приклад Білорусі, яка отримала зростання ціни на газ у середньостроковій перспективі після продажу власної ГТС «Газпрому», є підтвердженням того. Це частково може пояснюватися офіційною стратегією «Газпрому»¹⁵, яка передбачає вирівнювання дохідності на різних ринках збуту, включно з внутрішнім російським.

Варіант 2. Європейські правила, російська власність: ДУ «Укртрансгаз» + російська компанія X (+ європейська компанія X)

За цього варіанта російська компанія чи компанії частково володітимуть активами на території України, проте підпорядковуватимуться правилам Третього енергетичного пакета. На початковому етапі, тимчасово, такою компанією міг би бути «Газпром», а згодом – російська компанія X, що фінансово та юридично буде незалежною від Газпрому.

За будь-якого варіанта підвищення внутрішніх цін на газ для населення не уникнути неможливо

¹⁵ <http://www.gazprom.ru/marketing>

Для України цей варіант має позитивний вплив лише у довгостроковій перспективі – у вигляді більшої конкуренції на газовому ринку та врівноважених цін. Водночас короткостроковий негативний вплив дуже чутливий – без суттєвого дисконту на ціни імпорту уряд буде змушений більш різко підвищувати внутрішні ціни порівняно з першим варіантом.

Другий варіант є кращим для України, адже він створює передумови для довгострокового розвитку газового ринку в інтересах внутрішніх споживачів. Росія може погодитися на цей варіант і переглянути умови газового договору від 2009 року, адже російська компанія отримує принаймні частковий фінансовий контроль над ГТС України.

III. Напрями подальших дій

Сторони мають:

Україна: нейтралізувати спротив груп інтересів (в основному – побутові споживачі) під час проведення реформи та заручитися підтримкою зацікавлених сторін, які виграють від неї (компанії, що видобувають газ, і промислові споживачі газу).

Так, необхідно забезпечити високі стандарти якості надання послуг і замінити (соціально несправедливу) практику субсидування всіх споживачів на адресну допомогу тим, хто її найбільше потребує.

Україна також має ефективніше використовувати технічну допомогу ЄС щодо увідповіднення українського газового ринку до Третього пакета: передусім посилити спроможність Національної комісії регулювання енергетики та підготувати вторинне законодавство.

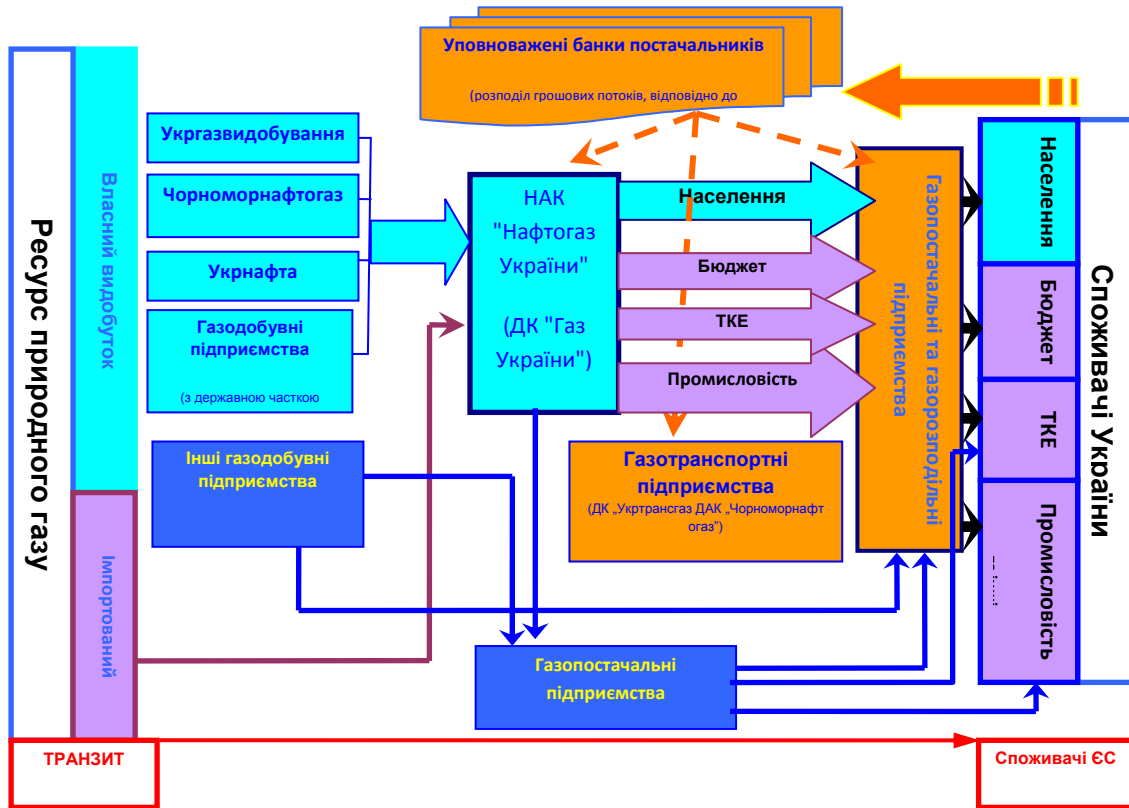
Європейський Союз: має прямо пов'язувати надання технічної допомоги Україні з конкретними досягненнями у виконанні вимог Третього енергетичного пакета ЄС. За успішного прогресу збільшити обсяги допомоги Україні для забезпечення ефективної роботи галузевого регулятора і реформи системи соціальної допомоги (незалежно від того, чи компанія з ЄС стане членом консорціуму з управління ГТС).

Європейська Комісія також має зайняти послідовну позицію у переговорах з Росією про запровадження єдиних правил на енергетичних ринках усіх держав – членів ЄС та Енергетичного Співтовариства.

Російська Федерація: «Газпром» має знайти спосіб передачі власних енергетичних активів на всіх лібералізованих ринках для того, щоб відповідати вимогам Третього пакета.

Використання єдиного підходу щодо управління енергетичними активами і в Україні, і в державах-членах ЄС сприятиме зміцненню довіри між Україною та Росією.

Додаток 1. Схема побудови газового ринку України¹⁶

¹⁶ НКРЕ

